Małopolski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
z s. w Karniowicach

100 LECIE DORADZTWA ROLNICZEGO 1923-2023

AKTUALIZACJA PROGRAMU AZOTANOWEGO

Karniowice 2023

OPRACOWANIE
Ewa Ryjak
Dział Technologii Produkcji Rolniczej i Doświadczalnictwa MODR

WYDAWCA
Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z s. w Karniowicach, ul. Osiedlowa 9,
32-082 Karniowice, tel. 12-285-21-13/14
fax 12-285-11-07; www.modr.pl

SKŁAD I OPRACOWANIE GRAFICZNE
Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw
Zespół Wydawnictw — Ewa Dudek

ISBN 978-83-66244-81-8

W lutym 2023 roku weszły w życie nowe przepisy, które wprowadzają zmiany w **Programie działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu tzw. Program azotanowy.**

Najważniejsze zmiany w zakresie wymagań tego Programu dotyczą:

- wprowadzenia elastycznego wiosennego terminu nawożenia,
- aktualizacji wskaźników produkcji nawozów naturalnych i zawartego w nich azotu (dodano nowe grupy zwierząt, takie jak osły, bawoły, lamy i alpaki) oraz uporządkowano podział na grupy technologiczne dla innych gatunków. Uwzględniono także zasady obliczania produkcji nawozów naturalnych w przypadku otwartego systemu utrzymania,
- aktualizacji sposobu obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych dla niektórych upraw
- uzupełnienia wartości pobrania azotu dla użytków zielonych, w zależności od kategorii agronomicznej gleby oraz zawartości materii organicznej gleby,
- dodania równoważników nawozowych dla ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania i komunalnych osadów ściekowych, pozwalających na uwzględnienie tych źródeł azotu w bilansach.

Aktualizacja programu azotanowego wprowadza możliwość stosowania nawozów - wcześniej, czyli w okresie od pierwszego do ostatniego dnia lutego, jeżeli nastąpi przejście średniej temperatury powietrza przez próg:

- **3°C** w przypadku roślin zasianych jesienią, upraw trwałych, upraw wieloletnich i trwałych użytków zielonych,
- **5°C** w przypadku pozostałych upraw.

Jako przejście przez próg danej temperatury należy wskazać termin, w którym:

- przez 5 dni następujących po sobie, każdego dnia średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 3°C lub
- przez 5 dni następujących po sobie, każdego dnia średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 5°C.

Wykaz powiatów, w których nastąpiło przejście średniej dobowej temperatury powietrza przez próg 3°C i powiatów, w których nastąpiło przejście średniej dobowej temperatury powietrza przez próg 5°C, będzie publikowany codziennie, od pierwszego do ostatniego dnia lutego, na stronie internetowej Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowego Instytutu Badawczego, pod adresem: *https://agrometeo.imgw.pl/kryterium_wczesniejszego_terminu_nawozenia.*

W przypadku lokalizacji gospodarstwa na terenie 2 lub więcej powiatów, terminem rozpoczęcia nawożenia jest termin określony dla powiatu z większym udziałem procentowym powierzchni gospodarstwa w tym powiecie w stosunku do całkowitej powierzchni tego gospodarstwa

Nie stosuje się nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych w odległościach mniejszych niż 3 m.

Zaktualizowany program azotanowy wprowadza również zmiany w wartościach dotyczących średniej rocznej wielkości produkcji nawozów naturalnych i koncentracji zawartego w nich azotu. Do systemów utrzymywania zwierząt dodano także system otwarty, posiłkując się definicją systemu z ustawy o ochronie zwierząt. System otwarty polega na grupowym utrzymaniu zwierząt bez wykorzystywania budynków i pastwiskowym utrzymaniu zwierząt na ogrodzonej, ograniczonej powierzchni gruntu ze stałym dostępem do wody i żywieniem opartym na paszy dostarczanej przez hodowcę. Dodano nowe grupy zwierząt, takie jak: osły, bawoły, lamy, alpaki oraz uporządkowano podział na grupy technologiczne dla innych gatunków.

W załączniku określającym współczynniki przeliczeniowe sztuk rzeczywistych zwierząt gospodarskich na DJP doprecyzowano kwestię DJP poszczególnych grup technologicznych świń i zmieniono współczynniki DJP dla warchlaków i prosiąt. Dla knura DJP ustalono na poziomie 0,4, loch – 0,35, warchlaków – 0,04, prosiąt – 0,01, tuczników, loszek i knurków hodowlanych – 0,14. Wprowadzono też współczynniki DJP dla lam i alpak. Dla samic lam powyżej 1 roku DJP wynosi

0,20, dla samców powyżej 1 roku – 0,19, młode od 0,5 roku do 1 roku - 0,12, cielęta/cria do 0,5 roku – 0,05. Dla samic alpak powyżej 1 roku DJP wynosi 0,11, dla samców powyżej 1 roku – 0,12, młode od 0,5 roku do 1 roku - 0,05, cielęta/cria do 0,5 roku – 0,03.

Zostały zaktualizowane sposoby obliczania maksymalnych dawek nawozów azotowych dla niektórych upraw, takich jak m.in.: **kukurydza uprawiana na zieloną masę, kapusta włoska, konopie włókniste, len włóknisty oraz szparagi.** Nowe zapisy uzupełniają wartości pobrania azotu dla użytków zielonych, w zależności od kategorii agronomicznej gleby oraz zawartości materii organicznej gleby. W rozporządzeniu dodano również równoważniki nawozowe dla ścieków przeznaczonych do rolniczego wykorzystania i komunalnych osadów ściekowych, pozwalające na uwzględnienie tych źródeł azotu w bilansach.

Zgodnie z zaproponowaną nowelizacją programu azotanowego, **komunalne osady ściekowe do czasu ich zastosowania, muszą być składowane w taki sposób, aby nie zanieczyszczały gruntu.** Przy czym nie wolno ich stosować:

- na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- na terenach, które są objęte formą ochrony przyrody, z wyjątkiem parków narodowych i rezerwatów przyrody, jeżeli osady ściekowe zostały wytworzone poza tymi terenami,
- na terenach ochrony pośredniej stref ochronnych ujęć wody – w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego,
- w pasie gruntu o szerokości 50 m bezpośrednio przylegającego do brzegów jezior i cieków,
- na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach czasowo podtopionych i bagiennych, na terenach czasowo zamarzniętych i pokrytych śniegiem,
- na gruntach o dużej przepuszczalności, stanowiących w szczególności piaski luźne i słabo gliniaste oraz piaski gliniaste lekkie, jeżeli poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości mniejszej niż 1,5 m poniżej powierzchni gruntu, na gruntach rolnych o spadku przekraczającym 10%,
- na obszarach ochronnych zbiorników wód śródlądowych – w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego,
- na terenach położonych w odległości mniejszej niż 100 m od ujęcia wody, domu mieszkalnego lub zakładu produkcji żywności,
- na gruntach, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa, z wyjątkiem drzew owocowych,
- na gruntach przeznaczonych pod uprawę roślin jagodowych i warzyw, których części jadalne bezpośrednio stykają się z ziemią i są spożywane w stanie surowym – w ciągu 18 miesięcy poprzedzających zbiory i w czasie zbiorów,
- na gruntach wykorzystywanych na pastwiska i łąki,

W przypadku zbiorników do przechowywania nawozów naturalnych płynnych lub płyt do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych stałych, których budowę lub przebudowę rozpoczęto, lub które nabyto przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (08.02.2023 r.), obliczenia wymaganej pojemności lub powierzchni miejsc do przechowywania nawozów naturalnych wykonane na podstawie przepisów dotychczasowych uznaje się za spełniające wymagania określone w rozdziale 1.4 w ust. 4-6 załącznika do rozporządzenia.

Podmioty przyjmujące nawozy naturalne w chwili przyjmowania tych nawozów naturalnych powinny posiadać odpowiednią powierzchnię lub pojemność posiadanych miejsc do ich przechowywania w sposób bezpieczny dla środowiska lub na pryzmie, jeżeli nawozy te nie zostały zastosowane bezpośrednio po przywiezieniu.

Według nowych przepisów w systemie otwartym i w systemie utrzymywania zwierząt z wykorzystaniem budynków z nieograniczoną możliwością przemieszczania się zwierząt na nieutwardzoną powierzchnię, niebędącą ani pastwiskiem, ani utwardzonym wybiegiem, depozycja nawozów naturalnych na dostępną powierzchnię gruntu nie może przekroczyć 170 kg N/ha/rok. Powierzchnia gruntu powinna posiadać zadarnienie. W przypadku zniszczenia darni dany obszar należy wyłączyć z użytkowania do chwili odrostu lub odnowienia zadarnienia. System otwarty polega na grupowym utrzymaniu zwierząt bez wykorzystywania budynków i pastwiskowania na ogrodzonej, ograniczonej powierzchni rodzimego gruntu, ze stałym dostępem do wody i żywieniem opartym na dostarczanej przez hodowcę paszy.

Całoroczne pastwiskowanie przeżuwaczy nie jest systemem otwartym i nie wymaga posiadania płyt oraz zbiorników. W przypadku korzystania z pastwiska jako częściowego pokrycia zapotrzebowania pokarmowego dawki żywieniowej, przez część roku obowiązują wymagania określone w Programie azotanowym dla miejsc przechowywana nawozów naturalnych.

Dla pastwiskowania zwierząt przeżuwających i koniowatych, jako sposobu ich żywienia z wyłączeniem systemu otwartego, a ze szczególnym uwzględnieniem całorocznego utrzymania na pastwisku, tam gdzie pozwalają na to warunki klimatyczne, przyjmuje się skrócony obieg pierwiastków dla nawożenia naturalnego. Ilość wprowadzonego do obiegu azotu i fosforu z nawozami naturalnymi w trakcie pastwiskowania jest limitowana przez produktywność zielonej lub suchej masy runi pastwiska określoną w schemacie żywienia dla każdej grupy technologicznej gatunków przeżuwaczy i koniowatych. W związku z powyższym depozycja N i P z naturalnego nawożenia lub defekacji równoważy pobranie tych biogenów z zielonki. Straty w tym skróconym cyklu obiegu pierwiastków są pokrywane przez nawożenie mineralne podlegające obowiązkowi bilansowania.

Zaktualizowano wartości pobrania jednostkowego azotu, które określa liczbę kilogramów tego makroelementu pobieraną przez rośliny w celu wyprodukowania tony plonu głównego wraz z odpowiednią ilością plonu ubocznego. Zweryfikowano je na podstawie najnowszych dostępnych wyników badań

w zakresie zapotrzebowania poszczególnych gatunków roślin na azot. Na przykład zmniejszono wartości dla słonecznika, a zwiększono znacznie dla kukurydzy na kiszonkę. Po zmianach nie będzie też potrzeby sporządzania uproszczonego bilansu azotu oraz wyznaczania dawki nawozów azotowych mineralnych dla roślin bobowatych oraz lucerny, koniczyny i seradeli. W stosunku do tych roślin nie będą więc już podawane dane dotyczące pobrania jednostkowego azotu.

Plany nawożenia azotem albo obliczenia maksymalnych dawek azotu opracowane albo wykonane przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (08.02.2023 r.) na podstawie przepisów dotychczasowych zachowują ważność do dnia 31 grudnia 2023 r.